

Η ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ.

ΜΕΤΑΞΥ ΟΡΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΚΛΗΡΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΥΡΤΣΟΣ*

Η Πορτογαλία υπέβαλε αίτηση για ένταξη στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (για ευκολία θα χρησιμοποιήσω τον κάπως καταχρηστικό όρο Κοινότητα) στις 28 Μαρτίου 1977, η Ισπανία στις 28 Ιουλίου 1977. Η διεύρυνση της σημερινής Κοινότητας και η μετατροπή της σε μια Κοινότητα των Δώδεκα βρίσκεται στο επίκεντρο της επικαιρότητας εδώ και αρκετά χρόνια. Πρόκειται για ένα εγχείρημα ιστορικής σημασίας που όπως προσκομίζει στην πολυδιάστατη κοινοτική κρίση. Από τον τρόπο που θα εφαρμοστεί η διεύρυνση θα εξαρτηθεί η μελλοντική πορεία της Κοινότητας των Δώδεκα. Η Ελλάδα παρακολουθεί τις εξελίξεις γεμάτη ελπίδες και ανησυχία. Από τη μία πλευρά υπάρχει η προοπτική μιας ποιοτικά διαφορετικής Κοινότητας που θα ανταποκρίνεται πιο άμεσα στις ελληνικές ιδιαιτερότητες. Από την άλλη υπάρχει ο κίνδυνος να εκτοπισθούν ενμέρει τα ελληνικά προϊόντα από τα ομοειδή ισπανικά και πορτογαλικά που θα εισέρχονται στην κοινοτική αγορά με ευνοϊκότερους όρους.

Το ξεκίνημα

Η Πορτογαλία και η Ισπανία υπέβαλαν αίτηση για ένταξη για μια σειρά από λόγους.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ: Μετά την ανατροπή του Καετάνου τον Απρίλιο του 1974 η Πορτογαλία μπήκε σε μια ολοένα επιταχυνόμενη επαναστατική διαδικασία. Ένα τμήμα του Κινήματος των Ενόπλων Δυνάμεων, το πορτογαλικό ΚΚ και διάφορα επαναστατικά στοιχεία προσπάθησαν να αλλάξουν την κοινωνικο-οικονομική δομή της και την τοποθέτησή της στο διεθνές σύστημα. Ήδη από το Νοέμβριο του 1975 η πρωτοβουλία των κινήσεων πέρασε στα χέρια των αντεπαναστατικών δυνάμεων. Σοσιαλιστές, Σοσιαλδημοκράτες και Συντηρητικοί αναζήτησαν στις στενές σχέσεις με τις χώρες της ΕΟΚ ένα νέο ρόλο μετά την κατάρρευση της πορτογαλικής αποικιοκρατίας και τη διασφάλιση των φιλοδυτικών επιλογών τους. Ο σοσιαλιστής πρωθυπουργός Μάριο Σοάρες υπέβαλε την αίτηση για ένταξη έχοντας την υποστήριξη όλων των μεγάλων πολιτικών κομμάτων με εξαίρεση το Κομμουνιστικό.

Στην Ισπανία η στροφή προς τις χώρες της ΕΟΚ δεν είχε τη σφραγίδα της αντιπαράθεσης επαναστατικών-αστικών πολιτικών δυνάμεων. Ήταν η έκφραση της θέλησης όλων χωρίς εξαίρεση των μεγάλων πολιτικών κομμάτων να σταθεροποιήσουν τη (βασιλευόμενη) δημοκρατία και να εξουδετερώσουν τα κατάλοιπα του φρανκισμού.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ: Η κατάρρευση του σαλαζαρισμού και του φρανκισμού ήταν σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης που είχε καταλυτικές συνέπειες στις οικονομίες της Ιβηρικής. Οι νεαρές δημοκρατίες αναζήτησαν την οικονομική σταθεροποίηση στην ανάπτυξη της συνεργασίας με τις χώρες της Κοινότητας. Η Πορτογαλία που μόλις είχε χάσει τον αποκλειστικό οικονομικό χώρο της αποικιακής αυτοκρατορίας και ήταν εξουθενωμένη από την πολιτι-

κή αντιπαράθεση είχε άμεση ανάγκη αναπτυξιακής βοήθειας. Η Ισπανία αναζήτησε στους Εννέα μια σταθερή αγορά για τα αξιόλογα βιομηχανικά και αγροτικά προϊόντα της. Αύξηση των εξαγωγών, αυξημένο τουριστικό και μεταναστευτικό συνάλλαγμα, εισροή δανειακού και επενδυτικού κεφαλαίου ήταν τα οικονομικά οφέλη που υποσχόταν η συμμετοχή στην Κοινότητα.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ: Οι δύο χώρες αναζητούσαν ύστερα από τόσες περιπέτειες ένα νέο ιστορικό ρόλο. Η ένταξη στην Κοινότητα εξασφάλιζε την επιβεβαίωση της ευρωπαϊκής τους ταυτότητας και ένα ρόλο γέφυρας μεταξύ Δ. Ευρώπης και χωρών της Αφρικής, Αραβικών και της Λατινικής Αμερικής με τις οποίες διατηρούσαν στενές σχέσεις. Τέλος θα υπερνικούσαν τον πολιτιστικό απομονωτισμό που τους επιβλήθηκε από τα ανελεύθερα καθεστώτα.

Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ: Οι Εννέα είχαν από την πλευρά τους κάθε συμφέρον να αναπτύξουν τις σχέσεις τους με την Ισπανία και Πορτογαλία.

Καταρχήν είχαν επίγνωση του μειωμένου κύρους και επιρροής των ΗΠΑ στις δύο χώρες. Ήσαν πρόθυμοι να καλύψουν το κενό για να ενισχύσουν τις θέσεις της δυτικής συμμαχίας στην ευαίσθητη στρατηγικά περιοχή. Η πολιτική της ύψωσης, που ήδη είχε φθάσει στο ζενίθ της το 1975, δεν καταργούσε τις στρατηγικές σκοπιμότητες.

Η Κοινότητα είχε την ευκαιρία να αποκτήσει ακόμη μεγαλύτερο ειδικό βάρος στις διεθνείς σχέσεις και να επεκτείνει την επιρροή της στις πρώην πορτογαλικές αποικίες, ορισμένες αραβικές χώρες, τη Λατινική Αμερική.

Τέλος η Ιβηρική πρόσφερε 45 εκατομμύρια καταναλωτές, πρόσθετες ευκαιρίες για επενδύσεις και ανάπτυξη της οικονομικής συνεργασίας με τρίτες χώρες.

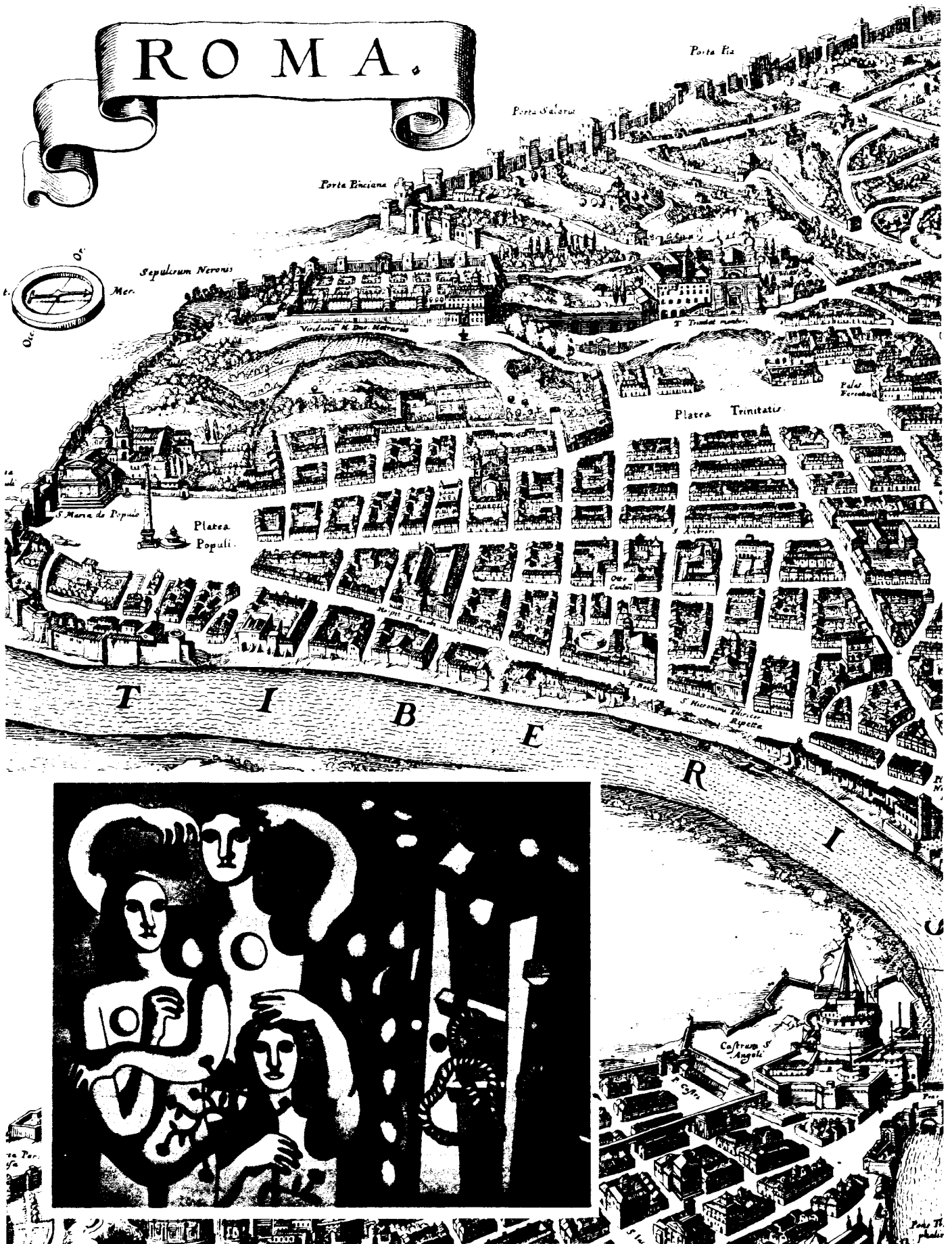
Η διαδικασία διαπραγμάτευσης

Οι διαπραγματεύσεις με την Πορτογαλία ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 1978, με την Ισπανία το Φεβρουάριο 1979. Τη θέση των μεγαλόστομων διακηρύξεων πήρε μια σκληρή διαδικασία διαπραγμάτευσης που διανύει σήμερα τον έκτο χρόνο.

Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ: Η κοινοτική μέθοδος –το ξέρουμε και από τη δική μας πείρα– δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στις χώρες που υποβάλλουν υποψηφιότητα για ένταξη. Ο ελάχιστος κοινός παρονομαστής των θέσεων των χωρών μελών αποτελεί και την αρχική τους πρόταση για κάθε θέμα ξεχωριστά προς την Ισπανία ή την Πορτογαλία. Η αρχική θέση

* Διδάκτορας του Τμήματος Διεθνών Σχέσεων του Παν/μίου του Λονδίνου (L.S.E.) Από το 1981 συνεργάτης του «Οικονομικού Ταχυδρόμου», Υπεύθυνος για τον σχολιασμό της διεθνούς οικονομικής επικαιρότητας. Στο διάστημα της ελληνικής προεδρίας της ΕΟΚ υπήρξε ειδικός επιστήμονας στο Υπουργείο Εξωτερικών.

ROMA.

τροποποιείται, δεν υπάρχει όμως μεγάλη πιθανότητα ριζικής αλλαγής της σε όφελος των υποψηφίων χωρών μελών. Ο συσχετισμός των δυνάμεων δεν τις ευνοεί και υπάρχει πάντα η απειλή του «βέτο» που μπορεί να προβάλλει μια χώρα μέλος όταν θίγονται ζωτικά συμφέροντά της.

Ο μηχανισμός της διαδικασίας διαπραγμάτευσης μπορεί να περιγραφεί συνολτικά ως εξής: Οι υπηρεσίες της Επιτροπής ύστερα από μελέτη των φακέλων και διμερείς επαφές συντάσσουν ένα έγγραφο που περιγράφει το πρόβλημα και την πιθανή τοποθέτηση της Κοινότητας στο συγκεκριμένο ζήτημα. Οι εκπρόσωποι των χωρών μελών συνεδριάζουν σε τεχνικό επίπεδο και μετά την επεξεργασία των στοιχείων, τις διευκρινιστικές ερωτήσεις, κ.λπ. κάνουν μια πρώτη τοποθέτηση στο ζήτημα. Αφού παρακαμφθούν τυχόν εμπόδια, το συντονιστικό ρόλο αναλαμβάνει η γραμματεία του Συμβουλίου η οποία συντάσσει σειρά εγγράφων εργασίας ανάλογα με την πορεία των διαβουλεύσεων μεταξύ των αντιπροσώπων των χωρών μελών στη σχετική «ομάδα εργασίας». Οι διαβουλεύσεις σε επίπεδο «ομάδας εργασίας» έχουν «τεχνικό» χαρακτήρα αλλά όλα τα θέματα έχουν σαφείς πολιτικο-οικονομικές προεκτάσεις. Γι' αυτό υπάρχουν συνεχείς επαφές με τις πρωτεύουσες, οι οποίες χαράσσουν πολιτική και δίνουν οδηγίες. Οι διαφορές που δεν είναι δυνατό να λυθούν σε επίπεδο «ομάδας εργασίας» παραπέμπονται στην εκ πρέσβειων επιτροπή μονίμων αντιπροσώπων ή ακόμη και στο Συμβούλιο των υπουργών της Κοινότητας.

Η όλη διαδικασία απαιτεί μεγάλη προσπάθεια και χρόνο. Αφού τελικά επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ των χωρών μελών παίρνει το χαρακτήρα επίσημης κοινοτικής δήλωσης προς τη χώρα που διαπραγματεύεται την ένταξη της στην Κοινότητα. Αυτή τοποθετείται ως προς το περιεχόμενο της κοινοτικής δήλωσης και αρχίζει ένας νέος κύκλος διαπραγματεύσεων για την εξεύρεση αμοιβαία αποδεκτού συμβιβασμού. Όταν τα δύο μέλη συμφωνήσουν, το θέμα «κλείνει» και προχωρούν στο επόμενο. Επειδή, όπως θα δούμε, οι διαπραγματεύσεις αυτού του είδους καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα θεμάτων απαιτούν πολύ χρόνο.

ΣΟΒΑΡΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ: Η Επιτροπή διατύπωσε από την αρχή ορισμένες γενικές απόψεις για την ένταξη της Πορτογαλίας και της Ισπανίας. Υποστήριξε τη διεύρυνση της Κοινότητας αλλά κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Επεσήμανε την ανάγκη ειδικών ρυθμίσεων στον αγροτικό τομέα, ιδιαίτερα στα λεγόμενα μεσογειακά αγροτικά προϊόντα, για να μη διαταραχθεί η ισορροπία στην κοινοτική αγορά από τις εξαγωγές της Ισπανίας. Τις δυσκολίες σε ότι αφορά την αλιεία όπου η Κοινότητα επιθυμεί να αποφύγει την αύξηση του πλεονάζοντος παραγωγικού δυναμικού ενώ η Ισπανία διαθέτει τεράστιο αλιευτικό στόλο. Τα μέτρα που επιβάλλονται στους βιομηχανικούς κλάδους που βρίσκονται σε κρίση (χαλυβουργία, ναυπηγεία, κλωστοϋφαντουργία, κ.τ.λ.) για να εναρμονιστούν η Ισπανία και η Πορτογαλία με το γενικό πρόγραμμα ριζικής αναδιάρθρωσής τους. Τους περιορισμούς που κρίνονται απαραίτητοι στην ελευθερία κίνησης της εργατικής δύναμης για να μην οξύνουν οι Πορτογάλοι και Ισπανοί μετανάστες το πρόβλημα της ανεργίας στην Κοινότητα, τους περιορισμούς που επιβάλλει η δημοσιονομική πειθαρχία στην κοινωνική τους ασφάλιση.

1ο σημαντικό κόστος της διεύρυνσης για τον κοινοτικό προϋπολογισμό.

Από την αρχή έγινε φανερό ότι οι υποψήφιοι χώρες μέλη έπρεπε να πάρουν σκληρά μέτρα προσαρμογής (δασμολογικός αφοπλισμός, απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίου, υιοθέτηση των προτεραιοτήτων της βιομηχανικής πολιτικής της Κοινότητας, του εξωτερικού δασμολόγιου, κ.τ.λ.) χωρίς να μπορούν να ελπίζουν στην πλήρη αξιοποίηση των συγκριτικών οικονομικών πλεονεκτημάτων τους για ένα αρκετά μεγάλο διάστημα.

ΣΚΛΗΡΥΝΣΗ: Σαν να μην έφταναν όλα αυτά η διαπραγματευτική στάση της Κοινότητας έγινε πιο άκαμπτη με το πέρασμα του χρόνου.

Μια σειρά από ομάδες συμφερόντων (π.χ. αγρότες της Ν. Γαλλίας) κινήθηκαν για να αποτρέψουν τη διεύρυνση. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα αιτήματά τους εντάχθηκαν στα πλαίσια σκληρών πολιτικών αναμετρήσεων. Για παράδειγμα, τόσο η γαλλική Δεξιά όσο και η γαλλική Αριστερά προβάλλουν εξαιρετικά αυστηρούς όρους για την πραγματοποίηση της διεύρυνσης. Η στάση τους οφείλεται σε οικονομικές και πολιτικές σκοπιμότητες.

Η διεθνής οικονομική κρίση έκανε πιο επιφυλακτική την Κοινότητα. Οι λεγόμενοι παραδοσιακοί βιομηχανικοί κλάδοι αντιμετωπίζουν κίνδυνο οικονομικής κατάρρευσης ενώ η ανεργία κινείται σε ανησυχητικά επίπεδα. Προέκυψε λοιπόν η ανάγκη επιβολής ακόμη αυστηρότερης οικονομικής πειθαρχίας στην Ισπανία και την Πορτογαλία για να αποφευχθούν μελλοντικές δυσάρεστες εκλήξεις.

Στην οικονομική κρίση προστέθηκε και η κρίση της ίδιας της Κοινότητας «βρετανικό ζήτημα» σε ό,τι αφορά την καθαρή συνεισφορά στον κοινοτικό προϋπολογισμό, κρίση στην Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), επιδίωξη επιβολής αυστηρής δημοσιονομικής πειθαρχίας στον προϋπολογισμό, προβλήματα στις εξωτερικές οικονομικές σχέσεις της Κοινότητας όπως με τις λεγόμενες τρίτες μεσογειακές χώρες, κ.τ.λ. Το ζήτημα της διεύρυνσης συνδέθηκε αναπόφευκτα με τη γενική κρίση της Κοινότητας, γεγονός που κατέστησε προβληματική την αποτελεσματική προώθησή του.

Τέλος, η συμμετοχή της Ελλάδας στην Κοινότητα, τα σοβαρά προβλήματα προσαρμογής και οι «ιδιαιτερότητες» που προβάλλει επιβεβαίωσαν τους διαταγμούς αρκετών χωρών μελών σε ότι αφορά την ενίσχυση της νοτιοευρωπαϊκής διάστασης της Κοινότητας.

Κάτω από τη πίεση των αρνητικών εξελίξεων ο χρονικός οριζοντας της διεύρυνσης μετατέθηκε. Η Κοινότητα έχει αναλάβει τη δέσμευση να προχωρήσει στην ένταξη της Ισπανίας και Πορτογαλίας την 1η Ιανουαρίου 1986, είναι όμως πολύ πιθανό να υπάρξει νέα αναβολή. Οι κυβερνήσεις της Ισπανίας τονίζουν κατά διαστήματα ότι η συνεχής αναβολή έχει αρνητικές επιπτώσεις στην κοινή γνώμη της χώρας και δημιουργεί μακροπρόθεσμα κρίση αξιοπιστίας για την Κοινότητα και τον κοινοδουλευτισμό. Οι κυβερνήσεις της Πορτογαλίας απογοητευμένες κι αυτές από τη στάση της Κοινότητας προβληματίζονται κατά πόσο θα μπορούσαν να στραφούν σε μια «ειδική σχέση» με τις ΗΠΑ και τις πρώην πορτογαλικές αποικίες. Η άνοδος των Σοσιαλιστών στην εξουσία στις χώρες της Ν. Ευρώπης δεν διευκόλυνε τη συνεννόηση αποδεικνύοντας ότι τα κρατικά συμφέροντα είναι πολύ ισχυρότερα των ιδεολογικο-

πολιτικών συγγενειών. Ούτε οι δύο υποψήφιοι χώρες μέλη είναι σε θέση να αναπτύξουν κοινή διαπραγματευτική στρατηγική. Η πορτογαλική διπλωματία συγκεντρώνει την προσπάθειά της στο να πείσει την Κοινότητα να απαλλαγεί από την de facto διασύνδεση των δυο υποψηφιοτήτων. Το βασικό επιχείρημα είναι ότι η μικρή πορτογαλική οικονομία –σε αντίθεση με τη μεγαλύτερη και δυναμικότερη ισπανική– δεν θα διαταράξει τις εύθραυστες ισορροπίες στο εσωτερικό της Κοινότητας. Η ισπανική διπλωματία προσπαθεί από την πλευρά της να αποτρέψει την ταχύτερη ένταξη της Πορτογαλίας.

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΟΥΤΓΑΡΔΗΣ: Τα τελευταία χρόνια οι διαπραγματεύσεις προχωρούν σε επιμέρους κεφάλαια χωρίς να διαφαίνεται ένας συνολικός διακανονισμός των εκκρεμών ζητημάτων. Πάντως σημειώθηκε πρόοδος ως προς την τοποθέτηση της διεύρυνσης στο πλαίσιο των μεγάλων θεμάτων που απασχολούν την Κοινότητα.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στουτγάρδης (Ιούνιος 1983) το ζήτημα της διεύρυνσης συνδέθηκε άμεσα με τα άλλα μεγάλα θέματα. Στο τελικό ανακοινωθέν αναφέρεται πως η επικύρωση των συνθηκών ένταξης από τα Εθνικά Κοινοβούλια θα συμπέσει χρονικά με την έγκριση της αύξησης των ιδίων πόρων. Η αύξηση των ιδίων πόρων συνδέεται με τη σειρά της με την οικονομικότερη διαχείριση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), το διακανονισμό του λεγόμενου βρετανικού προβλήματος, την οικονομικότερη λειτουργία των διαρθρωτικών Ταμείων της Κοινότητας. Η άμεση σύνδεση της διεύρυνσης με τα άλλα μεγάλα θέματα δεν λύνει το πρόβλημα –ίσως μάλιστα καθυστερήσει τη λήψη αποφάσεων– το συνδέει όμως με τις ευρύτερες προοπτικές της Κοινότητας, γεγονός που προοιωνίζει ένα τελικό διακανονισμό.

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ: Δέκα μήνες και δύο αποτυχημένα Ευρωπαϊκά Συμβούλια αργότερα δεν έχει σημειωθεί μεγάλη πρόοδος στις διαπραγματεύσεις. Ενώ η διαδικασία διαπραγμάτευσης βρίσκεται στον έκτο χρόνο, η κατάσταση έχει διαμορφωθεί ως εξής:

Και με τις δύο χώρες έχουν ολοκληρωθεί οι διαπραγματεύσεις σε ό,τι αφορά τις Μεταφορές, την Κίνηση Κεφαλαίων, την Περιφερειακή Πολιτική, τον Εναρμονισμό της Νομοθεσίας, το Περιβάλλον και την Προστασία του Καταναλωτή, το Δικαίωμα Εγκατάστασης, Οικονομικά και Χρηματοδοτικά Θέματα (με εξαίρεση τον καθορισμό της σχέσης εσκούδο και πεσάτα με το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα), την Ευρατόμ, τη Φορολογία (με εξαίρεση ορισμένα σημεία για την Πορτογαλία). Επίσης υπάρχουν τρία κεφάλαια των διαπραγματεύσεων στα οποία έχει επιτευχθεί συμφωνία με την Πορτογαλία –Τελωνειακή Ένωση, ΕΚΑΧ, Εξωτερικές (οικονομικές) Σχέσεις– αλλά υπάρχουν σοβαρές διαφωνίες με την Ισπανία. Τα βασικά κεφάλαια τα οποία απομένουν προς διαπραγμάτευση είναι της Γεωργίας, της Αλιείας, των Κοινωνικών Υποθέσεων. Η αναζήτηση συμβιβαστικής λύσης είναι πιο προωθημένη στην περίπτωση της Πορτογαλίας. Άλλα κεφάλαια που απομένουν για την τελική φάση των διαπραγματεύσεων είναι: Θεσμικά Ζητήματα, Ίδιοι Πόροι, Σχέσεις Ισπανίας - Πορτογαλίας, Σχέσεις Ελλάδας - Ισπανίας και Ελλάδας - Πορτογαλίας. Υπάρχουν τέλος και μερικά επιμέρους θέματα που πρέπει να τακτοποιη-

θούν (καθεστώς Κανάρων Νήσων, μεταποιημένα αγροτικά προϊόντα, γενική διασφαλιστική ρήτρα).

Η θέση της Ελλάδας

ΤΟ ΔΙΛΗΜΜΑ: Η υποψηφιότητα της Πορτογαλίας και της Ισπανίας έθεσε την Ελλάδα μπροστά σε ένα λεπτό δίλημμα. Στο πολιτικό επίπεδο η Κοινότητα των Δώδεκα υπόσχεται ενίσχυση της διαπραγματευτικής θέσης των νότιων χωρών μελών. Στο οικονομικό επίπεδο υπάρχει η βραχυπρόθεσμη προοπτική όξυνσης του οικονομικού ανταγωνισμού μεταξύ της Ισπανίας, Πορτογαλίας, Ελλάδας με όρους λιγότερο ευνοϊκούς για την εθνική οικονομία και η μακροπρόθεσμη προοπτική μεταρρύθμισης της Κοινότητας σε τρόπο ώστε να παίρνει περισσότερο υπόψη τα συμφέροντα των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών-μελών και περιοχών. Η αντίθεση πολιτικών στόχων (και υποχρεώσεων, εφόσον πρέπει να είμαστε αλληλέγγυοι προς τις επιλογές των λαών της ιθρυικής με τους οποίους μας ενώνουν κοινές εμπειρίες και αγώνες) και βραχυπρόθεσμων οικονομικών κινδύνων (πρόσθετος ανταγωνισμός στα αγροτικά προϊόντα, τους «παραδοσιακούς» βιομηχανικούς κλάδους, τον τουρισμό) σφράγισε την ελληνική εξωτερική πολιτική. Η αναζήτηση μιας ρεαλιστικής πολιτικής υπήρξε εξαιρετικά δύσκολη εξαιτίας δύο βασικών αδυναμιών. Πρώτον, η χαώδης ελληνική δημόσια διοίκηση εμποδίζει τον αποτελεσματικό συντονισμό μεταξύ των συναρμόδιων υπουργείων. Έτσι ποτέ δεν μπορέσαμε να επεξεργαστούμε και να εφαρμόσουμε μια πολιτική που να παίρνει υπόψη όλες τις διαστάσεις του θέματος σε κάθε τους λεπτομέρεια.) Δεύτερον, το χαμηλό επίπεδο της πολιτικής πρακτικής και η συνεχιζόμενη υποβάθμιση του ρόλου του Κοινοβουλίου εμπόδισαν και σε αυτό το θέμα τον καθορισμό μιας στρατηγικής που να προβάλλει τους στόχους μας και να έχει την υποστήριξη όλων των κομμάτων.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΟΕΔΡΙΑ: Η ελληνική προεδρία της ΕΟΚ (Ιούλιος - Δεκέμβριος 1983) μας απάλλαξε προσωρινά από το δίλημμα. Η Ελλάδα –εφαρμόζοντας τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Στουτγάρδης– συνέδεσε άρρηκτα το θέμα της διεύρυνσης με τη «μεγάλη διαπραγμάτευση» των άλλων εκκρεμών θεμάτων. Φρόντισε παράλληλα να κάνει προτάσεις που φιλοδοξούσαν να προσδώσουν μια άλλη ποιοτική διάσταση στην Κοινότητα. Περισσότερα χρηματοδοτικά μέσα στη διάθεση των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών-μελών και περιοχών, ενίσχυση της προστασίας και της στήριξης των μεσογειακών αγροτικών προϊόντων, αποτελεσματικότερη περιφερειακή και κοινωνική κοινοτική πολιτική, προώθηση νέων πολιτικών και πρώτα απ' όλα των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (ΜΟΠ). Προβάλλοντας λοιπόν την αναγκαιότητα της οικονομικής σύγκλισης στη σημερινή και τη διευρυμένη Κοινότητα (και όχι της σύγκλισης της οικονομικής πολιτικής όπως υποστηρίζουν οι ισχυρότερες χώρες) ξεπέρασε προσωρινά την αντίφαση πολιτικών στόχων, υποχρεώσεων και βραχυπρόθεσμων οικονομικών αναγκών.

Η αποτυχία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Αθήνας, η επιδείνωση της κρίσης της Κοινότητας και οι διαμετρικά αντίθετες προτεραιότητες της γαλλικής προεδρίας μας έφεραν πίσω

στο σημείο εκκίνησης. Χωρίς τους αναγκαίους πόρους για τη χρηματοδότηση της διεύρυνσης, (η ετήσια δημοσιονομική επιδάρωση που θα προκύψει για την Κοινότητα εκτιμάται σε 800-1200 Ευρωπαϊκές Λογιστικές Μονάδες) χωρίς την ενίσχυση της προστασίας και στήριξης των μεσογειακών αγροτικών προϊόντων, χωρίς μια αποτελεσματικότερη περιφερειακή και κοινωνική πολιτική, χωρίς την ικανοποίηση των αιτημάτων του ελληνικού μνημονίου και την άμεση εφαρμογή των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων, η διεύρυνση μεταβάλλεται από ευκαιρία σε οικονομική απειλή. Αντί να συμβάλλει στην ποιοτική αλλαγή της Κοινότητας και την οικονομική σύγκλιση θα προκαλέσει την παραπέρα εξασθένηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της προβληματικής μας οικονομίας. Ενδεχόμενη πραγματοποίηση του αρνητικού σεναρίου, θα καταφέρει παλλαπλά πλήγματα στα συμφέροντά μας:

- θα επιδεινωθούν οι όροι συμμετοχής μας στην Κοινότητα.
- η διεύρυνση θα προκαλέσει όξυνση του ανταγωνισμού σε παραδοσιακές αγορές.
- θα μας προκαλέσει πρόσθετα προβλήματα η προσαρμογή της πολιτικής της Κοινότητας προς τις τρίτες μεσογειακές χώρες που επιβάλλει η διεύρυνση.

Το μέλλον

ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ: Σύμφωνα με τον επίσημο κοινοτικό λόγο οι διαπραγματεύσεις με την Πορτογαλία και την Ισπανία θα ολοκληρωθούν το Σεπτέμβριο του 1984, οι συνθήκες προσχώρησης θα επικυρωθούν από τα εθνικά Κοινοβούλια στη διάρκεια του 1985, η διεύρυνση θα πραγματοποιηθεί την 1η Ιανουαρίου 1986. Η αποτυχία επίλυσης των βασικών προβλημάτων της Κοινότητας έχει άμεσες επιπτώσεις στο ρυθμό των διαπραγματεύσεων με τις δύο υποψήφιες χώρες-μέλη. Εάν δεν επιτευχθεί συμβιβασμός στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου τότε η κρίση της Κοινότητας θα οξυνθεί και η διεύρυνση θα καθυστερήσει. Στην περίπτωση που οι ηγέτες των Δέκα βρουν αμοιβαία αποδεκτές λύσεις θα πρέπει να καταβληθεί μεγάλη προσπάθεια για να κερδηθεί ο χαμένος χρόνος και να μην αναβληθεί για μια ακόμα φορά η πραγματοποίηση της διεύρυνσης. Οι σημαντικές εκκρεμότητες, η ένταση ενόψει των ευρωεκλογών, η ανταλλαγή σκληρών δηλώσεων μεταξύ Ισπανίας, Πορτογαλίας και Κοινότητας κάνουν πολύ πιθανή μια νέα καθυστέρηση. Χαρακτηριστική της ασυνεννοησίας που επικρατεί είναι η κλιμάκωση της διαμάχης μεταξύ Ισπανίας και Κοινότητας γύρω από τον καθορισμό της διάρκειας της μεταβατικής περιόδου. Στη βιομηχανία η Κοινότητα θέλει να επιβάλλει στην Ισπανία 3ετή μεταβατική περίοδο. Οι Ισπανοί επιθυμούν 10ετή μεταβατική περίοδο για να δώσουν χρόνο στην προστατευμένη εγχώρια βιομηχανία να προσαρμοστεί με το μικρότερο δυνατό οικονομικό και κοινωνικό κόστος. Η Επιτροπή της ΕΟΚ προτείνει συμβιβαστική λύση που περιλαμβάνει άμεση μείωση ορισμένων εξαιρετικά υψηλών δασμών που επιβάλλουν οι Ισπανοί και επταετή μεταβατική περίοδο για την ολοκλήρωση του δασμολογικού αποπλισμού. Στον αγροτικό τομέα η Κοινότητα προτείνει 10ετή μεταβατική περίοδο χωρισμένη σε δύο στάδια για τα μεσογειακά αγροτικά προϊόντα. Κατά το πρώτο στάδιο της μεταβατικής περιόδου η Ισπανία θα παραμείνει ουσιαστικά εκτός ΚΑΠ, και δεν θα μπορέσει να καταλάβει στην κοινοτική αγορά

τη θέση που αρμόζει στην ανταγωνιστικότητα των μεσογειακών αγροτικών προϊόντων της. Οι Ισπανοί απορρίπτουν την κοινοτική θέση για μεταβατική περίοδο σε δύο στάδια για ορισμένα προϊόντα (την οποία δικαιολογημένα υποστηρίζει η ελληνική πλευρά). Όπως είτε χαρακτηριστικά ο Ισπανός πρωθυπουργός κ. Γκονζάλεθ, η Ισπανία είναι έτοιμη για μακρόχρονες και δύσκολες διαπραγματεύσεις και δεν πρόκειται να δεχθεί διακρίσεις σε ότι αφορά τη μεταβατική περίοδο. Στις Κοινωνικές Υποθέσεις (ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων) η Κοινότητα προτείνει 7ετή μεταβατική περίοδο χωρίς να έχει επιτευχθεί συμφωνία με την Ισπανία. Και στην Αλιεία οι θέσεις που υποστηρίζουν τα δύο μέρη είναι διαμετρικά αντίθετες.

Την εμπλοκή που σημειώνεται στις διαπραγματεύσεις συμπληρώνουν γεγονότα ενδεικτικά του αρνητικού κλίματος που επικρατεί. Πολυβολισμός Ισπανών αλιευτικών από γαλλικές ακταιωρούς, καταστροφή κοινοτικής προέλευσης φορητών αυτοκινήτων από ισπανούς αγρότες, ισπανικών από γάλλους αγρότες...

ΠΡΟΣ ΠΟΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ; Παρά τις εντυπωσιακές αντιθέσεις και γεγονότα ελάχιστες επιβεβαιώσεις υπάρχουν ότι η διεύρυνση θα πραγματοποιηθεί σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα. Οι Δέκα είναι υποχρεωμένοι να βρουν λύσεις στα μεγάλα προβλήματα για τον απλούστατο λόγο ότι το κόστος της συνέχισης της κρίσης είναι απαγορευτικό. Ο συμβιβασμός θα ανοίξει το δρόμο και για τη διεύρυνση την οποία εξακολουθούν να θεωρούν εντελώς αναγκαία οι κυβερνήσεις και η μεγάλη πλειοψηφία του λαού της Ισπανίας και της Πορτογαλίας και να υποστηρίζει η Κοινότητα. Οι αμφιβολίες και οι ανησυχίες εστιάζονται αλλού.

Με ποιούς όρους θα γίνει η διεύρυνση; Θα βοηθήσει την ανάπτυξη της Πορτογαλίας που βρίσκεται και πάλι υπό την άγρυπνη επιτήρηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ισπανίας που αντιμετωπίζει οξύτατο πρόβλημα ανεργίας και τον κίνδυνο άμεσης αποδιομηχανοποίησης; Στην αντίθετη περίπτωση δεν θα υπάρξει απλώς επιδείνωση της οικονομικής κρίσης αλλά και αποσταθεροποίηση των νεαρών δημοκρατικών καθεστώτων.

Σε ποια εναλλακτική προοπτική εξέλιξης της Κοινότητας θα ενταχθεί η διεύρυνση; Στην προοπτική που πρόβαλλε η ελληνική προεδρία που φαίνεται να εξασφαλίζει μια νέα περίοδο ανάπτυξης της Κοινότητας, την ενίσχυση της οικονομίας των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών-μελών και περιοχών και την ικανοποίηση της «πεφωτισμένης ιδιοτέλειας» των ισχυρότερων χωρών; Ή την προοπτική που υιοθετείται σταδιακά από τις περισσότερες χώρες και που κινδυνεύει να μετατρέψει την Ελλάδα, την Ισπανία και την Πορτογαλία σε ακόμη φτωχότερους συγγενείς με ανταγωνιστικά συμφέροντα; Μακροπρόθεσμα η διεύρυνση εξακολουθεί να υπόσχεται πολλά. Το ερώτημα είναι πώς θα διαδοίμε τη «στενωπό» που μας επιφυλάσσει το άμεσο μέλλον.

Graßburg.

